

institucí v roce 1962 jako Vol. II, No. 2, knižnice International Encyclopedia of Unified Science), XV + 172 str. — Jde o zajímavý esej z filosofie dějin vědy. Po úvodní kapitole, motivující potřebu a plodnost historického pohledu na vývoj vědy, následuje sedm kapitol, v nichž autor nejdříve objasňuje cestu a podstatu „normální vědy“ (chápe ji jako bádání pevně spočívající na jednom nebo více vědeckých objevech, které vědecká veřejnost uznává jako poskytnuté základy pro svou další vědeckou praxi; srovnej str. 10). Pak pojednává o úloze, kterou v normální vědě hraje řešení záhad (hádanek; puzzles), dovozuje, že primární roli v normální vědě mají vzory (paradigms), a ukazuje, jak zjištění anomálií vede k vědeckým objevům. Jejich hromadění vytváří krizi, která provokuje konstrukce nových vědeckých teorií. Zbývajících pět kapitol (IX.—XIII.) se obírá vlastní tematikou eseje. Nejdříve se objasňuje podstata a nutnost vědeckých revolucí a jejich vliv na vývoj celkového pohledu na svět a dokazuje se, že do té doby, než se revoluční objevy stanou náplní základních učebnic toho kterého oboru, bývají často pro svět téměř „neviditelné“. Zajímavá je předposlední kapitola, v níž autor vykládá, jak postupně dochází k rozpuštění (resolution) vědeckých revolucí. Závěrečná kapitola vyúsťuje ve zjištění, že pokrok vědy se děje především cestou revolucí ve vývoji vědy. Autor používá hlavně materiálu z dějin fyziky, částečně též chemie, ojediněle i z dějin jiných věd.

Ludvík Tošenovský

Georg Klaus: Spezielle Erkenntnistheorie; DVdW., Berlin 1966, 384 str. — Stručně zaujal stanovisko k některým idejím této knihy M. Kusý (Filozofia, 1966/5, str. 522; srovnej též anotantovu poznámku ve Filos. čas., 1967/2, str. 179). — Autor začíná sémantickým rozbořem materialistické teorie odrazu. (Je ovšem problém, zda ji lze v němčině nazývat Abbildtheorie, tím spíše, že autor ponechává stranou „smyslový stupeň“ a vyzávorkoval také kategorii praxe; viz str. 9. Nejde spíše o teorii reflektování či myšlenkové reprodukce jsoucna?) Druhá a třetí kapitola analyzuji sémantický pojem pravdy a jeho vztah k různým prvkům vědomí. Obhájí se zde známé stanovisko A. Schaffa shodné s postojem každé formální logiky, že pravda je jen vlastnost soudu (výroku). Nepřesvědčivě se dokazuje, že to je jediné správné pojetí pravdy v dialektickém materialismu. V další kapitole, pojednávající o teorii a metateorii, se obzvlášť silně pocituje nepůvodnost autorových koncepcí; podivně vyznívají zmínky o tom, že rozlišování objektového jazyka a metajazyka není specifickou vymožeností dialektickomaterialistické teorie odrazu a že také ortodoxní představitelé pozitivismu dnes rozlišují tyto dva typy jazyka (str. 161). Zbývajcí kapitoly věnuje autor některým sémantickým aspektům metodologie vědy, abstrakci, logické analýze, explikaci a kategoriím smyslu a označení. V závěrečných poznámkách se zmiňuje o syntaktických a pragmatických problémech teorie poznání. Jde o velmi problematický pokus konstruovat marxistickou analytickou gnosologii.

Ludvík Tošenovský

Karl Ulmer (vydavatel): Die Wissenschaften und die Wahrheit, Ein Rechenschaftsbericht der Forschung; W. Kohlhammer, Stuttgart 1966, 204 str. — V zimním semestru 1965/66 se konala na tübingenské univerzitě „Ringvorlesung der Fakultäten“ na téma, které je totožné s titulem sborníku, do něhož byly zařazeny všechny přednesené přednášky v upravené (hlavně v rozšířené) podobě. V úvodním příspěvku o mnohosti pravdy ve vědách a jejich jednotě (K. Ulmer) autor mimo jiné rozlišuje pět typů pravdy v dnešních vědách: teoretickou (matematickou a zkušenostní), praktickou (pravdu zákonů a individuální) a hermeneutickou (např. pravdu věd o umění). Následují studie o pravdě v matematice (H. Hermes), o tom, jak získává své poznatky fyzika (W. Braunbek) a o omylu a poznání v biologii (H. Friedrich — Freksa). O otázce pravdy v medicíně píše P. Pulewka, zatímco o pravdě ohrožující život a pravdě léčivé v psychiatrii a psychoterapii uvažuje W. Schulte. Druhá polovina příspěvků je věnována pravdě v historických vědách (J. Vogt), možnostem a hranicím ekonomických poznatků (N. Kloten), pravdě a právu (E. Fechner), pravdě ve filologii a v umělecké literatuře (E. Zinn) a pravdám v dějinách umění (G. Bandmann). Sborník uzavírá pojednání o pravdě v teologii (H. Diem) a historickofilosofický esej o dějinnosti a jednotě pravdy (J. Möller).

Ludvík Tošenovský